

Zamonaviy jamiyatdagi turli guruhlarda shaxslararo munosabatlarda erkaklar va ayollarning gender roli

Dilsora To'lis qizi Tosheva
BuxDPI

Annotatsiya: Ushbu maqola jamiyatdagi turli guruhlarda shaxslararo munosabatlarda erkaklar va ayollarning gender xususiyatlariga qaratilgan.

Kalit soʻzlar: shaxslararo munosabatlar, guruhlar, genetik, biologik tafovutlar, imkoniyatlar tengsizligi, ommaviy madaniyat, erkaklar va ayol

Gender roles of men and women in interpersonal relationships in different groups in modern society

Dilsora Tulis kizi Tosheva
BuxSPI

Abstract: This article focuses on the gender characteristics of men and women in interpersonal relationships in different groups in society

Keywords: interpersonal relations, groups, genetic, biological differences, inequality of opportunities, popular culture, men and women

Bugungi rivojlanib borayotgan jamiyatda odamlarning erkaklar va ayollarga boʻlinishi biz oʻzimizni va atrofimizdagilarni qanday idrok qilishimizning asosiy omilidir. Oddiy fikrlash darajasida koʻpchilik erkaklar va ayollar oʻrtasidagi psixologik farqlar erkak va ayol tanasining genetik, anatomik va fiziologik xususiyatlari bilan bogʻliqligiga ishonch hosil qiladi. Ammo, erkaklar va ayollarning tanadagi oʻxshashliligi, ular orasidagi barcha kuzatilgan tafovutlar, shu jumladan psixologik farqlar ham shu orqali kelib chiqadi degani emas. Holbuki, biologik tafovutlar ham ijtimoiy-madaniy kontekstga ega boʻlib, maʼlum bir vaqt oraligʻda va jamiyatda erkakdan qaysi shaxsiy va xulq-atvor xususiyatlari va qaysi biri ayoldan kutilishini, qaysi xususiyatlar erkak uchun ahamiyatli va qaysi biri uchun ahamiyatligini asoslaydi. Jinslar oʻrtasidagi biologik tafovutlarni qay tarzda qabul qilishimiz ham maʼnaviy omillar bilan belgilanadi.

Fransuz tarixchisi T.Leyker taʼkidlaganidek, Yevropada 17-asrgacha. “erkak va ayol” tushunchalarining asosiy tafovutlovchi belgilari anatomik va fiziologik xususiyatlar emas, aksincha shaxsning ijtimoiy mavqeyi va u amalga oshiradigan ijtimoiy-madaniy rollar eʼtiborga olinadi. Erkaklar va ayollarning tanadagi

o'xshashligi so'roq qilinmadi, biroq shaxslar biologiyada ular o'tasidagi tafovutlarning mohiyatini ko'rishmadi. Uzoq vaqt davomida Evropa madaniyatida miloddan avvalgi 2-asrda qadimgi faylasuf-shifokor Galen tomonidan tasvirlangan bir jinsli shaxs modeli mavjud edi. Ushbu modelga ko'ra, ayol tanasi biologik nomukammal erkak tanasi deb hisoblangan. Reproduktiv organlarning strukturaviy va morfologik moslashuvining Galeniya sxemasida ayol tanasi erkaklar bilan bir xil jinsiy a'zolarga ega. Ularning orasidagi yagona farq shundaki, ayolda "hayotiy energiya etishmasligi" tufayli bu organlar ichkarida, erkakda esa tashqarida joylashgan. 1700-yillarga qadar ayol jinsiy a'zolari o'z nomlari yo'q edi. Ularni belgilash uchun erkak jinsiy a'zolarini bildiruvchi atamalar ishlatilgan va faqat kontekst qaysi tana - erkak yoki ayol - savol ostida ekanligini aniqladi. Aslida, gender farqlari ontologik emas, balki sotsiologik kategoriyalar bilan belgilanadi. Tabiiy tana insonning ijtimoiy mavjudligiga bo'ysunuvchi deb hisoblangan, chunki tana inson hayotida faqat yordamchi funksiyalarni bajaradigan vaqtinchalik, beqaror shakllanish hisoblangan.

Uyg'onish davrida sodir bo'lgan Evropa ongidagi dunyoqarashning o'zgarishi tananing inson hayotidagi rolga qarashni o'zgartirdi. U turli xil insoniy fazilatlarga, shu jumladan jinsiy fazilatlarga ijtimoiy ta'riflarning odatiyliigi va o'zboshimchaligidan farqli o'laroq, shaxsning yagona real, ob'ektiv mavjud xususiyati hisoblana boshladi. Agar qadimgi va o'rta asrlarda Evropada erkaklar va ayollar o'rtasidagi psixologik va ijtimoiy farqlar ularning ijtimoiy mavqeidagi farqlar bilan bog'liq bo'lsa, 17-asrdan keyin. ijtimoiy va psixologik tafovutlar ildizlari erkak va ayol anatomiyasida ko'rila boshladi. Aniqrog'i, ayolning farzand ko'rish qobiliyatida va u bilan bog'liq fiziologik jarayonlar: hayz, laktatsiya, gormonal o'zgarishlar va boshqalar Shunday qilib, 19-asrga kelib. erkaklar va ayollar o'rtasidagi jinsiy farqlar masalasi tananing reproduktiv funksiyalari masalasi bilan almashtirildi, bu oxir-oqibat Evropa madaniyatida erkak va ayol ikki antagonistik qutb bo'lgan biseksual erkak modelining paydo bo'lishiga olib keldi. Yangi model shaxsiyat xulq-atvoridagi ijtimoiy jihatdan aniqlangan jinsiy farqlarni teng bo'lmagan anatomik, hujayrali tuzilish, endokrin, psixofiziologik va boshqa tana funksiyalari asosida yuzaga keladigan biologik jihatdan aniqlangan deb hisoblash imkonini berdi. Shunday qilib, Yevropa ongida insonning jinsi biologik hodisa ekanligi va odamda faqat ikkita jins mavjudligi haqidagi g'oya o'rnatildi.

Gender tadqiqotlari ikkinchi to'lqinning (XX asrning 60-yillari) feministik harakati ta'siri ostida tug'ildi, bu jinslarning rasmiy huquqiy tengligida genderni asoslangan imkoniyatlar tengsizligi muammosini aniqladi. 21-asr boshidagi ijtimoiy tenglik uchun kurash, boshqa narsalar qatori, inson imkoniyatlarini jinsiy omil bilan imkon qadar kamroq aniqlashni ta'minlashdir. Bu muammo qonunchilik darajasida hal etilganda, jins asosidagi haqiqiy tengsizlik hayotning barcha sohalarida saqlanib qolganligi ma'lum bo'ldi. Bu feministik harakatning ikkinchi to'lqinining paydo bo'lishiga sabab bo'ldi.

Gender tadqiqotlari tengsizlik muammosi tuyulganidan ancha chuqurroq ekanligini anglab etdi; u imkoniyatlar tengsizligini takror ishlab chiqarishga tayanadi. Madaniyatning roli, ommabop stereotiplar, ilm-fanning ayollik va erkaklik, jasorat va ayollik haqidagi g'oyalarni shakllantirishdagi roli va ularning ayollar va erkaklar uchun to'siqlarni yaratishdagi roli qayta ko'rib chiqildi. Gender tadqiqotlari jamiyat va madaniyatdagi erkak va ayol rollarining o'zgarishi dinamikasini o'rganadi, ayollar va erkaklar uchun haqiqiy imkoniyatlar tengligiga erishishning istiqbolli strategiyasini ishlab chiqadi.

Gender psixologiyasi - bu psixologik bilimlar sohasi bo'lib, ular jinsiga qarab odamlarning ijtimoiy xulq-atvorini belgilaydigan gender o'ziga xoslik xususiyatlarini o'rganadi. Ushbu bilim sohasidagi psixologik tadqiqotlarda asosiy e'tibor erkak va ayol kishilarning shaxsiy xususiyatlarini qiyosiy o'rganishga qaratilgan.

Shaxsning psixologik jinsini tushunish S.Bem tomonidan gender sxematiklashtirish nazariyasidagi gender shaxsini tushunishdan farq qiladi. Bundan tashqari, uni to'g'ridan-to'g'ri erkaklik va ayollikni androginiya tushunchalarida bir-birini to'ldiruvchi yoki mustaqil shaxsning ikkita tuzilishi sifatida tushunishga qisqartirish mumkin emas.

Jamiyatning gender tizimi - bu o'zaro bog'liq bo'lgan institutlar va tashkilotlar majmui bo'lib, ular yordamida ayollar va erkaklar o'rtasidagi munosabatlar ijtimoiy, mafkuraviy va tashkiliy jihatdan quriladi, jamiyatning gender muammolariga munosabati, haqiqiy gender tengsizligi yoki tengligi shakllanadi, yutuqlarga erishiladi, haqiqiy xotin-qizlar va erkaklarning huquqlari, erkinliklari va burchlarini ta'minlash hamda kafolatlash, erishilgan gender madaniyati darajasiga muvofiq, ularning o'zini-o'zi amalga oshirishi uchun real imkoniyatlar yaratiladi.

Gender amaliyot tizimi sifatida genderni o'zgartirish bo'yicha amaliy ishlarining barcha shakllarini qamrab oladi. Jumladan, emansipatsionizm amaliyoti erkaklar hukmron tizim muhitiga kirishi, har ikki jinsning teng huquqli sifatida qarorlar qabul qilishda ishtirok etishi, gender strategiyalari va ularning tegishli siyosatini shakllantirish va gender qonunchiligini yaratish. Ushbu amaliyot milliy va xalqaro miqyosda rivojlangan.

Ushbu ish doirasida biz I.S.Kletsina tomonidan taklif qilingan ta'rifga amal qilamiz. Kletsina genderni "ayollar va erkaklarning ijtimoiy xulq-atvorini, bir-biriga bo'lgan munosabatlarini belgilovchi madaniy xususiyatlarning o'ziga xos majmui" deb tushunadi. Shuning uchun gender nafaqat ayollar yoki erkaklarga, balki ular o'rtasidagi munosabatlarga ham tegishlidir. bu munosabatlarning ijtimoiy qurilish yo'li, ya'ni jamiyat bu munosabatlarni qanday "quradi" va jamiyatdagi jinslarning o'zaro ta'siri. Keyinchalik, biz gender psixologiyasining asosiy tushunchalarini ko'rib chiqishimiz kerak: jinsiy o'zini o'zi anglash, gender identifikatori, psixologik jins va boshqalar.

Umuman olganda, psixologiyadagi gender tadqiqotlari psixologiya faniga qiziqishning deyarli barcha asosiy yo'nalishlarini ko'rib chiqdi: kognitiv, hissiy sohalar, sotsializatsiya muammolari, shaxslararo o'zaro ta'sirlar va ijtimoiy munosabatlar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ostonov J.Sh. Basic strategies for coping behavior in adolescents. E-Conference Globe 2021/7/26 275-277 c
2. Ostonov J.Sh. Coping behavior and its research style. Proceedings of 7th Global Congress on Contemporary Sciences & Advancements// Hosted online from, New York, USA//June 25, 2021. 237-239 b
3. Ostonov J.Sh. Socio-Psychological Basics of The Study of The Styles of Attitude in Coping by. Adolescents Middle European scientific bulletin Volume 13 June 2021. B. 442-446
4. Остонов Ж.Ш. Изучение копинг-стратегий и психологических защит у подростков в трудных учебных ситуациях. Вестник интегративной психологии // - Ярославль, 2021. Выпуск 22. С.144-146
5. Остонов Ж.Ш. Концепция копинга: определение, функция и виды. Вестник интегративной психологии // - Ярославль, 2020. Выпуск 22. С.279-281
6. Остонов Ж.Ш. Ўсмирларда психологик ҳимоя ва копинг хулқ-атвор омиллари намоён бўлишининг ўзига хос хусусиятлари. Psixologiya jurnali. 2021 й. 4-son. 66-73 b
7. Остонов Ж.Ш. Факторная структура копинг-поведения подростков. Психология илмий журнали. 2020. № 4. Б.47-50
8. Остонов Ж.Ш. Копинг-ресурсы личности и адаптационный потенциал. Мактабгача таълимда компетенциявий ёндашувлар: истиқболлар, муаммолар ва ечимлар Республика масофавий илмий-амалий анжумани. БУХОРО, 2020 йил, 3-ноябрь Б.297-299
9. Остонов Ж.Ш. Ўсмирлардаги копинг хулқ-атвор ва унинг шахс мувафакциятидаги ўзаро алоқадорлигининг назарий асослари. Ижтимоий соҳани модернизациялаш контекстида педагогик таълим тараққиёти: муаммо ва истиқболлар // Республика илмий-амалий анжумани 2021 йил 28 май Б.134-135
10. Остонов Ж.Ш. Копинг-стратегии: развитие в онтогенезе. Педагогик маҳорат илмий журнали. Бухоро, 2020. №6 Б.102-104
11. Остонов Ж.Ш. Ўсмирлардаги энгга олиш хулқ-атворининг асосий стратегиялари. Ижтимоий соҳани модернизациялаш контекстида педагогик таълим тараққиёти: муаммо ва истиқболлар. Республика илмий-амалий анжумани 2021 йил 28 май Б.132-133
12. Остонов Ж.Ш. Ўсмирларда копинг хулқ-атвор омиллари шаклланишининг ижтимоий психологик механизмлари. Тафаккур ва талқин

мавзусида // Республика миқёсидаги илмий-амалий анжуман тўплами 2021 йил, 27-май Б.817-820

13. Остонов Ж.Ш. Ўсмирлардаги копинг хулқ-атвор ва унинг шахс мувафқиятидаги ўзаро алоқадорлигининг назарий асослари. Тафаккур ва талқин мавзусида // Республика миқёсидаги илмий-амалий анжуман тўплами 2021 йил, 27-май Б.812-817

14. Z. Kurbonova. The Importance of the use of Educational Technologies Aimed at the Development of the Child's Personality in Preschool Education. Центр научных публикаций (buxdu. uz) 8 (8)